

Estratto – Tiré à part
Separata – Offprint – Sonderdruck

RIVISTA
ITALIANA
di
ONOMASTICA

RION, XXVI (2020), 2

***Alacant*: vicissituds d'un topònim**

Xaverio Ballester (València)

La forma llatina de la ciutat d'Alacant és per al geògraf romà Mela (2,93) *Lucentiam*, mentres que els manuscrits del grec Ptolomeu oferixen *Aoúkenton* (geogr. 2,6,14), fàcilment corregible com **Loukenton* en raó d'una banal confusió de les lletres gregues per a <A> /a/ i per a <Λ> /l/. També un *Lucentum* compareix en el llatí de Plini (nat. 3,3,20). Comporta pocs riscos postular una base indoeuropea per al topònim, tant per contindre /nt/, un típic segment derivatiu indoeuropeu i en el seu oríge de natura lea probablement adjectival, quant per la seua raíl **lauk-* 'clar [del bosc] – llum', molt ben acreditada en sèu indoeuropea (cfr. armeni *loys* 'llum', antic alt alemà *lōh* 'clar [del bosc]', grec *leukós* 'clar – lluent', hitita *lukzi* 'clareja [el dia]', lituà *laukas* 'camp – ras', llatí *lūcus* '[clar del] bosc', oseti digorés *roxs* 'llum', sànscrit *loká-* 'espai lliure', antic eslàvic *lučъ* 'llum'...), tot lo qual mos duria a supondre un topònim bàsic molt possiblement cèltic tipo **Loucentia* '[la] Blanca – Clara', que hauria passat com *Lucentum* o similar en boca dels parlants de la llengua ibèrica, a on *-ou-* i la final *-ia* tindrien poques possibilitats de sobreviure i d'ahí al llatí i al grec per a transformar-se en un *Laqant* ya en l'àrap del s. VIII, d'on procedirien directament el valencià *Alacant* i l'espanyol *Alicante*.

Les formes romàniques serien inexplicables sense l'intermediació de l'àrap, entre unes atres raons, perque es mantingué l'antiga /k/, puix esperaríem que la seqüència llatina /ke/ haguera donat /se/ en valencià i /θe/ en espanyol. Aixina, la vella **Loucentia* hauria sobreviscut al pas necessàriament distorsionador de, com a mínim, tres llengües: ibèric, llatí i àrap, canviant considerablement el seu vocalisme: [indoeuropeu/ cèltic: *ou-e-i-a > ibèric i llatí: u-e-u > àrap: [a]-a-a > valencià: a-a-a/ espanyol: a-i-a-e], pero mantenint perfectament intacte el seu vell consonantisme: [l-k-n-t]. El fet és que les vocals per norma presenten major varietat alofònica i, per tant, una potencial major mutabilitat fonemàtica que les consonants.

Les vicissituds del nom d'*Alacant* il·lustren el principi metodològic de que en la reconstrucció d'estadis llingüístics previs les vocals indiquen llars i tortuosos recorreguts, mentres les consonants marquen sempre millor la dreuera recta i correcta. L'explicació d'este fenomen no pareix difícil. En un còdic comunicatiu un element és més significatiu quan és manco freqüent. Aixina, la presència en llatí o en espanyol del grafema <X> o del fonema /f/ mos diu més que la presència del grafema <S> o del fonema /m/, elements molt més comuns. És aixina que totes les llengües conegudes tenen sempre un número de consonants no inferior al número de vocals – i ordinàriament un número doble – *ergo* resulta evident que les consonants, per ser menys freqüents, són més significatives, més informatives, més importants i, per tant, més resistents al canvi que les vocals.